

Peterburi nimi vajab selgitust

Peeter Päll

eesti keele instituudi sektorijuhataja

Üle kümne aasta tagasi, täpsemalt 1991. a taastati endise Vene keisririigi pealinna ajalooline nimi, kuid tema nime ei ole meil tänini korralikult kasutama õpitud. Mainitagu kohe alguses, et selle linna traditsiooniline eestikeelne nimi on **Peterburi**, siin-seal esinevad segavorimid („Sankt-Peterburi”, „Peterburg”, omastavas „Peterburi”, „St. Peterburg” jms) ei sobi aga kuidagi.

Kuidas sai linn niisuguse saksahõngulise nime? Ajalooürikutest selgub, et kõigepealt asutati 1703. a Neeva jõe suudmesse kindlus *Санктпетербург*, mis oli nimetatud püha Peetruse auks. Peeter I kaaskondlased, kes rääkisid peale vene keele saksa, rootsi, hollandi ja inglise keelt, kohandasid seda igauks omale keelele. Nõnda tekkis nimest hulk teisendeid, varieerumine hõlmas kõiki koostisosi (*Sankt* ~ *Sa(i)nt* ~ *San*, *Pi(e)ter(s)* ~ *Peter(s)*, *burg* ~ *burch* ~ *bur(c)k*).

Vene ametlikes allikates kirjutati nime valdavalt *Пумер*'iga ning alles 1724. a tuli järjekindlamalt kasutusele *Петер*, algsest nimekujust jäi aga käibele tänini tuntud rahvakeelne teisend *Piiter*. Esimese maailmasõja puhkemisel muutus saksapärane nimi ebasoovitavaks ning augustis 1914 asendati see *Petrograd*'iga. 1924. a, pärast Lenini surma sai linna nimeks juba *Leningrad*. 1991. a vaieldi ägedalt linna nime üle ja pakuti mitmeid nimevariante (lisaks nimetatutele nt *Svjato-Petrograd*, *Nevograd* jne). Rahvaküsitlusel pooldas ajaloolise nime taastamist 54% linna elanikest, nõnda sai linn 6. septembril 1991 uuesti Peterburiks.

Eestikeelses kirjanduses kohtame linna nime esimesi kordi XVIII sajandi lõpu kalendrisabades, näiteks 1773 *Peterburgist* (seestütlev), 1775 *Peterburgi* (omastav), 1812 juba mugandatult *Peterburri linnas*.

Nimelõpu -g- puudus enamasti ka hilisemates tekstides (1821 *Peterpurri-lin*, 1849 ja 1854 *Peterburri*), ent näiteks Jakobsoni geograafiaõpikus (1868), mis on esimesi uues kirjaviisis nimede allikaid, on nimeks siiski *Peeterburg*. Vaheldus *Peterburg* (nimetav) : *Peterburi* (omastav) jäi XIX sajandi lõpu ajakirjanduses üsna tüüpiliseks, nii käänati ka teisi *burg*-lõpulisid nimesid (nt *Ronneburi*, *Vana Schwaneburi*), ent XX sajandi alguseks kujunes ka nimetava käände vormiks selgelt *Peterburi*. Linn oli eestlastele väga tähtis, see seletab nime kiiret mugandumist ja variantide rohkest murdekeeleski, vrd Valjala *Peeterburi linn*, Lihula *Piterburi*, Ridala *Piiterbori*, Lüganuse *Pietterpuri*, Setu *Pett'erboorah* (seesütlev).

On huvitav märkida, et kui Peterburi nimi muutus üksnes ajalooliseks nimeks, st alates 1920. aastatest, siis selle nime kirjapilt eestikeelsetes allikates enam ei varieerunud: nii 1930. aastate kui ka Nõukogude-aegses entsüklopeedias on ikka *Peterburi*. Uus segadus tekkis alles pärast 1991. aastat, kui kasutajaid ajas segadusse ilmselt vene nimekuju *Sankt-Peterburg* (*Санкт-Петербург*) ja selle variantide rohkus (lühendiga *C.-Петербург* ja lihtsustatud kujul *Петербург*, vrd ka inglise *Saint Petersburg* ~ *St. Petersburg*, prantsuse *Saint-Pétersbourg* ~ *St.-Pétersbourg*, saksa *Sankt Petersburg* ~ *St. Petersburg*, soome *Pietari*).

Kas siis vene nimekuju *Sankt-Peterburg*, mida ajakirjandus on viimaks õigesti tarvitama õppinud – sidekriipsuga ja ilma lühendita *St.* –, eesti teksti ei sobi? „Eesti keele sõnaraamatu ÕS 1999” kohanimevalimik esitab ju mõlemad nimed. Samuti kehtib reegel, et „rahvuslikke nimekujusid ladina tähestikku kasutavatest keeltest ja reeglikohast ümberkirjutust (latinisatsiooni) võõrtähestikku kasutavatest keeltest ei tule lugeda eksimuseks eesti õigekeelsuse vastu” (ÕS 1999, lk 972). Ent pandagu tähele kahe linna nime vormistust ÕSi kohanimevalimikus:

Peterburi <3: -sse ja Peterburi>, Sankt-Peter.burg vn linn Loode-Venemaal, ühtlasi Leningradi oblasti keskus

Sankt-Peter.burg <20: -burgi, -.burgi> *Peterburi* venekeelne nimi [- - -]

.Pihkva <8: -sse>, Pskov vn oblastilinn Venemaal; ..

Pskov <6: -i, -i; -i> *Pihkva* venekeelne nimi

Siit peaks nähtuma sobiv analoogia: kui kellegi eelistus on kasutada nime *Sankt-Peterburg*, siis sobib see samasse ritta nimedega *Pskov*,

samuti *Gdov*, *Kazan* ja *Neva*; kui aga kasutatakse nimesid *Pihkva*, *Oudova*, *Kaasan* ja *Neeva*, siis samas reas kirjutatagu *Peterburi*.

Oma Keeles nr 2, 2001, lk 49-50 ilmunud artikli õienduseks.

Artiklis „Afganistan keelel” on kaduma läinud mõned lisamärgid. Sõnade *ṭalib*, *ṭalibān* asemel tuleb lugeda *ṭālīb*, *ṭālībān*.

On avaldatud ka arvamust, et nimekujude *Al-Qā'idah* ja *Usāmah* lõpus ei tohiks kasutada *h*-d, sest see ei hääldu ja kajastab tegelikult inglise hääldustavasid. Nende nimede latinisatsioon vastab siiski Ema-keele Seltsi keeleteimkonna 1996. aasta soovitusel araabia nimede kirjutamise kohta. Vastav tabel pärineb ÜRO kohanimekorralduskonverentsi 1977. a soovitusest, mis omakorda tugineb araabia ekspertide poolt 1971. a heaks kiidetud nn Beiruti parandatud latinisatsioonile. See ümberkirjutusviis on tõepoolest enam inglise keelele orienteeritud, kuid on maailmas levinuim.